

РЕЦЕНЗІЇ

Андрій НЕПОМНЯЩИЙ,

професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін
Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, д-р іст. наук

Нове науково-довідкове видання з етнічної історії Півдня України

(Причерноморские немцы в жизни и деятельности г. Одессы и региона. 1803–2003: Библиографический указатель / Сост. В. Самодурова, А. Айсфельд, Н. Шевчук; Научн. ред. и вступ. ст. А. Айсфельд, Н. Шевчук. – Одесса: Астропринт, 2003. – 312 с.)

В Україні сьогодні зростає суспільний інтерес до історії як українського народу, так і численних етносів, які мешкають на її території. У загальному руслі розвитку поліетнічної культури народу України важливо поповнювати знання з історії й етнографії усіх, у тому числі й нечисленних народів, відновлювати їхню етнічну історію, етапи заселення просторів України. Німецька колонізація Півдня України носила, насамперед, землеробський характер. Її історія знає як труднощі, так й економічні та культурні досягнення. До 200-річчя заснування німецьких поселень в Одесі Науковою бібліотекою Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова присвячене видання фундаментального бібліографічного довідника «Причерноморские немцы в жизни и деятельности г. Одессы и региона». Це друге видання книги. Перше вийшло в 1999 р. й охоплювало період 1803–1917 рр. Дивно, що укладачі не повідомили у вихідних даних про існування попереднього видання, яке включало великий корпус літератури та докладну статтю одеського вченого, кандидата історичних наук М. А. Шевчука з історії колонізації.

Відразу слід наголосити на тому, що зміст бібліографічної інформації в рецензованому довіднику набагато ширший заявлених у назві географічних меж. Численні дослідники історії південного регіону нашої країни одержали не тільки покажчик з історії, господарства, культури німців Одеси й регіону, а фундаментальний довідник щодо німецької колонізації всього Півдня України. Слід відзначити, що книга містить значну кількість матеріалів щодо кримських німців, історія й етнографія яких активно розробляється останніми роками.

Поява цього бібліографічного покажчика, який, безумовно, стане незамінним помічником у великому потоці публікацій із проблеми, є дуже акту-

альною і вчасною. Науковими редакторами видання є відомі фахівці з історії колонізації Півдня України – кандидат історичних наук, доцент Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова М. А. Шевчук і заступник директора Інституту культури й історії німців у Північно-Східній Європі доктор А. Айсфельд (Геттінген, Німеччина). Їм належить авторство двох окремих статей, присвячених історії заселення німцями півдня країни. Відзначимо, що ці статті ґрунтуються на значній кількості статистичних даних та інших матеріалах, які стали бібліографічною рідкістю (перш за все – періодичної преси революційних років). Вони мають велике наукове значення й заслуговують якнайпильнішої уваги фахівців.

В основу структури бібліографічного покажчика покладено хронологічний принцип. У першій частині репрезентована література щодо німців одеського регіону в 1803–1917 рр., у 2 і 3 частинах відповідно – радянський та сучасний періоди. Окремо виділені персоналії, список основних бібліографічних джерел, допоміжні покажчики. У межах кожного розділу бібліографічні описи розташовані за абеткою (змішаний російсько-український алфавіт, потім – література іноземними мовами). Винятком є розділ «Документи», де у хронологічному порядку наведено бібліографічні описи законів, указів, постанов та інших нормативних документів, які регулювали життя й діяльність німецьких колоністів Півдня України.

У покажчику вперше вводиться в науковий обіг матеріал із місцевих газет і журналів, які видавалися для німецького населення Північного Причорномор'я в 1917–1919 рр. Ці видання збереглися у бібліотеках Німеччини.

Відзначаючи важливу роль рецензованого покажчика для подальшої розробки історії та етно-

графії окремих етнічних груп населення України, зауважимо, що при його підготовці слід було б використати ґрунтовний бібліографічний покажчик «История и этнография народов Крыма: Библиография и архивы (конец XVIII – начало XX века)» (2001), а також матеріали нової книжкової науково-довідкової серії «Біобібліографія кримознавства». У цих матеріалах міститься багато відомостей не тільки про кримський регіон, а й взагалі щодо Північного Причорномор'я.

Ада ЧАЧКО,

професор кафедри гуманітарних дисциплін КНУКіМ, д-р пед. наук

Дослідження українського читачезнавства триває...

(Новальська Т. В. Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець XIX – початок XXI ст.): Монографія. – К.: КНУКіМ, 2005. – 252 с.)

Вітчизняне бібліотекознавство збагатилося новим науковим виданням – у видавничому відділі Київського національного університету культури і мистецтв опубліковано монографію професора кафедри бібліотекознавства та інформаційних ресурсів означеного ВНЗ Т. В. Новальської, присвячену вивченню українського читача у бібліотекознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть.

Актуальність теми монографії не викликає сумнівів, адже одним із головних засобів розвитку особи, її інтелекту, культури, світогляду, здобуття і поглиблення загальноосвітніх і професійних знань, фахової компетентності сьогодні є читання як феномен соціального розвитку та визначальний фактор активної життєвої позиції особистості.

Видання являє собою самостійне дослідження, в якому зроблено першу спробу узагальнити досвід вивчення читачів бібліотек України в різні історичні періоди, показано вплив політичних, економічних, соціокультурних факторів, які в тій чи іншій мірі впливали на читацьку активність, смаки та уподобання українського читача, виявлено роль бібліотеки як соціального інституту в організації досліджень читачів та читання.

У монографії максимально використана вітчизняна та зарубіжна джерельна база, запропонована багатоаспектна історіографія даної проблеми. Цікавим є досвід проведення авторкою дослідження читання бібліотечних працівників, у процесі якого було проанкетовано 445 респондентів – фахівців обслуговуючих підрозділів національних, обласних, міських, районних та сільських бібліотек. Зав-

дяки цьому опитуванню перед нами виникла постаць бібліотекаря як читача на початку XXI ст., чия діяльність значною мірою впливає на політику читання в країні.

Не менш важливим джерелом дослідження Т. В. Новальської стали анкети читачів (980 анкет) Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, які працювали з фондами з 1985 по 2002 рр., що дозволило виявити склад читачів, їхні соціально-демографічні особливості, мету звернення до документів, тематичну спрямованість та галузі знань, які найактивніше досліджувалися на межі двох тисячоліть.

Структура монографії добре продумана та логічна. Чітко простежується періодизація у вивченні читачів, яку розпочато з кінця XIX ст., саме з тих часів коли були здійснені перші спроби дослідження читачів і читання освітянами, проаналізовано цей процес протягом XX ст., зроблено наголос саме на бібліотекознавчих дослідженнях, водночас залучено і розвідки літературознавців, книгознавців, соціологів, завершується розгляд сучасного стану бібліотекознавчих досліджень, залучено власні напрацювання щодо вивчення українського читача.

Завдяки всебічному ґрунтовному вивченню українського читача в різні історичні періоди, автор монографії розкривала становлення та розвиток комплексної галузі наукового знання, що інтегрує вивчення читачів і читання – читачезнавство.

Позитивним є те, що Т. В. Новальська, після узагальнення поглядів бібліотекознавців, книгознавців, літературознавців на цю наукову дисципліну, представила власне розуміння щодо бібліо-

теки читачів і читання – читачезнавство.

Позитивним є те, що Т. В. Новальська, після узагальнення поглядів бібліотекознавців, книгознавців, літературознавців на цю наукову дисципліну, представила власне розуміння щодо бібліо-